

omaks ja Bismarck kutsuti Frankfurti parlamendis, kuhu kuningas Friedrich Wilhelm IV. teda saatnud, ära ja läkitati Peterburisse saadikute, kuhu ta kolmeks aastaks jäi. Kuid ta siis veel Pariisis saadikute olnud, kutsus teda Wilhelm I. 1862 a. Preisi wälimiste asjade ministriks ja ajutiseks ministrite presidendiks. — Bismarcki mõnule pani iseäranis tema osaw ja õnnelik wälimine poliitil aluse. Ta wõitis Wenemaa poole hoidmise oma sõbraliku oleku läbi Poola mässu ajal, ajas Austria plaani, et Sassa ühendus selle riigi eesmäju alla saaks, 1863 aastal nurja, ja algas Daanimaa vastu 1864 a. sõda, mis nii õnnelikult lõppes, et Schleswig-Holsteini maa Preisi riigile saagiks sai. Siis tuli 1866 sõda Austriaaga, mis Bismarcki kuulsuse kõige kõrgemale tippule tõstis. Preisi maa wõitis hiilgawalt ja nüüd wõis Bismarck oma südamesoowiga jälle wälja tulla, Sassa ühendust Preisi juhatusel ja ilma Austria ta lorda saata. Nõnda tekkis 1867 Põhja-Sassa ühendus, mille kantsleriks Bismarck sai ja mille ühseid asju ta juhatas. Pääle Schleswig-Holsteini oli Preisi maa Bismarcki juhatusel veel Hannoveri, Kurhessi, Nassau ja Hessi-Rasfeli maad enda külge liitnud. Kõik need sõjalised ja diplomaatilised wõidud mõjuiswad igal pool nii sügawasti, et Bismarck kodumaal ilka rohlem sõpru, wäljamaal ilka rohlem imestajaid leidis.

Warsti selle järele tuli suur Sassa-Prantsuse sõda. See sõda ühendas Bismarcki tegewusel kõik Sakslased ühise lipu alla ja saatis lorda, et Lõuna-Sassa riigid Põhja-Sassa ühendusele astusiwad ja nõnda proeguse Sassa keiseri riigi jalale seadistiwad. Preisi kuningas sai Sassa keiseriks, Bismarck Sassa riigikantsleriks. Sassa-

Prantsuse rahu tegemine Frankfurtis 21. märtsil 1871 oli Bismarcki töö. Kuna ta ju aastal 1865 Irahwi seisusele oli tõstetud, nimetas keiser teda nüüd würstiks ja lükkis talle suure kroonu mõisa metšaga (Friedrichsruh) Eanenburgis.

Pärast sõda pääsis Bismarcki ja katoliiklaste wahel nõndanimetatud kultura sõda lahti, mida Bismarck iseäranis rahwuswabameelse partei toetusel sübiduse ja waljusega pidas. Bismarck tahtis selles wõitluses Lutheri kiriku ja selle pääle rajatud riiklike olude ülemwõimu katoliiku kiriku ja paawsti wõimu ja walitussehimude vastu.

Wäljamaa poliitikat juhatas Bismarck endist wiisi meistri osawusega. Wene-Türgi sõja järele ostas ta toime jaata, et rahulepingu kongress Berliinis ära peeti, ja et tema, Bismarck, presidendiks waliti. Kongressil ajas ta asju nii, et Wenemaa oma wõiduwiljast suuremast osast ilma jäi. Wenemaast pööras Bismarck ennast Austria poole, sellega ta 1879 täieliku laitsühenduse maha tegi. Sellele ühendusele astus Italia juure, ja nii tõusis tutaw kolmikühendus jalule. Aastal 1884 algas Bismarck Sassa ajumaade omandamist Aafrikas, et Sassa juuretaubandust toetada. — Riigikantsleri 70. aastast sündimise päewa pühitseti 1885 juurepäraliste pidudega ja ta auustajad lükkiswad talle 1 miljoni 750,000 marki, millega Bismarck oma kaduma läinud mõisa Schönhausenit tagasi ostis.

Pärast keiser Wilhelm I. surma 1888 sai Bismarck ta Friedrich I. ajal ametisse, aga Wilhelm II. ja tema wahel tuli warsti põnewust nähtawale, millede tagajärjeks Bismarcki lahtilastmine 1890 a. oli. Keiser andis